

PORTRÉK A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TAGJAIRÓL II.

Szerkesztette
HAMZA GÁBOR

AKADÉMIAI KIADÓ

A kiadvány a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával készült.

Társszerkesztő
Deák Péter

Írta

Földi András, Hamza Gábor, Herger Csabáné, Képes György, Kőhalmi László,
Lengvári István, Schweitzer Gábor, Szabadfalvi József, Szabados Tamás,
Vékás Lajos

ISBN 978 963 454 908 6

Kiadja az Akadémiai Kiadó
1117 Budapest, Budafoki út 187–189. A. ép. III. em.
www.akademiai.hu

Első magyar nyelvű kiadás: 2024

© Deák Péter, Földi András, Hamza Gábor, Herger Csabáné, Képes György,
Kőhalmi László, Lengvári István, Schweitzer Gábor, Szabadfalvi József,
Szabados Tamás, Vékás Lajos, 2024
© Akadémiai Kiadó, 2024

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a nyilvános előadás,
a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát,
az egyes fejezeteket illetően is.

Printed in Poland

Pyrker János László (1772–1847), a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagja

Pyrker János László jeles költő és drámaíró, cisztercita szerzetes, apát, szepesi püspök, dalmát primás, velencei pátriárka, egri érsek, a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagja Nagylángon (Fejér vármegye) született 1772. november 2-án. Bécsben hunyt el 1847. december 2-án.

Pyrker János Lászlót 1844. december 24-én a Magyar Tudós Társaság, a Magyar Tudományos Akadémia jogelődje tiszteleti tagjává választotta. Ezt követően, eltérően például az ugyancsak tiszteleti tag Kemény Jánostól, nem tartott székfoglaló előadást. Itt utalunk arra, hogy a Magyar Tudós Társaság első levelező és tiszteleti tagjainak megválasztására a Társaság 1831. február 14-én tartott nagygyűlésén került sor. A levelező és tiszteleti tagok esetében nem volt előírás, követelmény székfoglaló előadás tartása.

Pyrker János László húsz éven át volt az 1804-ben érsekség rangjára emelt (korábban püspökség) Egri Érsekség pátriárkája.

Édesapja uradalmi tisztartó volt Nagyláng községben. 1780-ban Székesfehérváron kezdte meg iskolai tanulmányait, ahol a fiatalon elhunyt Ányos Pál (1756–1784) és Virág Benedek (1754–1830) voltak a tanárai. Pyrker János László anyanyelve a magyar volt, de párhuzamosan magyar, latin és német nyelven folytatta tanulmányait. 1787-ben Pécsre került, a Bölcséleti és Jogi Akadémiára, ahol két évvel később, 1789-ben fejezte be tanulmányait. A pécsi Bölcséleti és Jogi Akadémián nagy valószínűséggel – bár ebben a vonatkozásban sajnos nem állnak rendelkezésre adatok, dokumentumok – jogi stúdiumokat is folytatott.

Pyrker János László a következő évben, 1790-ben Budán, a Helytartótanácsban kapott hivatalnoki állást. 1792 márciusában rövid időre visszatért

szülőfalujában, a Fejér vármegyei Nagylángon élő szüleihez. Rövidesen azonban útnak indult, hogy eredeti szándéka szerint katonai pályára lépjen. Megfordult Bécsben, Firenzében és Velencében. Ezekben a városokban több hónapot töltött. Végül a katonai pályára lépés gondolatát elvetette, és a papi, szerzetesi hivatást választotta.

1792 októberében Lilienfeldbe ment. A ciszterciták rendjébe (Sacer Ordo Cisterciensis) 1792. október 18-án lépett be. A teológiát Sankt Pöltenben végezte. Itt említjük meg, hogy a sankt pölteni egyházmegye, püspökség alapítására néhány évvel korábban, 1785-ben került sor. Pyrker János Lászlót 1796 őszén szentelték pappá. 1798 elején az apátság gazdasági vezetője lett. 1800-tól 1807 júniusának végéig a kancelláriát és az erdészeti hivatalt is vezette. Ekkor plébánosnak nevezték ki Tüornitzbe. 1811-ben visszatért a lilienfeldi rendházba, ahol 1812. július 12-én apáttá választották.

Ferenc császár (1792–1835) – I. Ferencként magyar király – 1818. augusztus 18-án szepesi püspökké nevezte ki Pyrker János Lászlót. A következő évben, 1819. április 18-án Bécsben püspökké szentelték. Püspöki beiktatására 1819. május 12-én került sor a Zsigmond király által 1412-ben Lengyelországnak elzálogosított, majd 1772-ben a magyar királysághoz visszakerült Szepes vármegyei Szepesváralján.

1820. május 12-én velencei pátriárkává nevezték ki. 1821-ben dalmát primás és császári titkos tanácsos (kaiserlicher Geheimrat) lett. Pyrker János László hosszú időt, hét évet töltött Velencében. Velencei tartózkodása során közel kétszáz értékes festményt gyűjtött össze, XVI. és XVII. századi itáliai festők munkáit.

1826. november 9-én Ferenc császár egeri érsekké nevezte ki. Kinevezésének pápai jóváhagyására a következő évben, 1827. április 15-én került sor. XII. Leó pápa (1823–1829) 1827. június 18-án a komoly kitüntetésnek számító egeri pátriárka érsek címet, titulust adományozta ad personam Pyrker János Lászlónak.

1827. szeptember 17-én érkezett Egerbe. Ünnepeles érseki beiktatására szeptember 18-án került sor. A főegyházmegye (archidioecesis Agriensis) harmadik érseke volt. Már két héttel Egerbe érkezése után elkezdte a romokban lévő vár rekonstrukciós munkálatait. Nevéhez fűződik az egeri rajziskola alapítása. Ugyancsak Egerben, 1828-ban Városszépítő Bizottságot hozott létre, melynek munkájában egészen haláláig aktív részt vállalt.

Nevéhez kapcsolódik az egeri gyógyfürdő alapjainak lerakása is. Különösen jelentős érdeme Pyrker János Lászlónak az első magyar oktatási nyelvű tanítóképző létrehozása. A „sermo Hungaricus” ügyének támogatása is szerepet játszott nézetünk szerint abban, hogy az eredetileg a magyar nyelv

ápolására létrehozott Magyar Tudós Társaság (Magyar Tudományos Akadémia) tiszteleti tagjául választotta.

1828 májusában vizitációs (*canonica visitatio*) körúton járt Szabolcs vármegyében. 1829 áprilisában Borsod vármegyében, 1830 tavaszán pedig Heves vármegyében látogatta a plébániákat. Kiemelendő, hogy nevéhez fűződik az egeri bazilika építése.

Az érseki palota együttes déli szárnyának felépítése is az ő nevéhez fűződik. Eredetileg a rezidenciáján, az érseki palotában kívánta elhelyezni Itáliában gyűjtött képeit. Az 1832–1836. évi rendi országgyűlés utolsó ülésnapján azonban képtárát a Magyar Nemzeti Múzeum javára ajánlotta fel minden ellenszolgáltatás nélkül. Az 1832–1836. évi országgyűlés a XXXVIII. törvénycikk 2. §-ában köszönetét fejezte ki Pyrker János Lászlónak a nagylelkű adományért.

Megemlíjtük, hogy ő szorgalmazta az Eger és Szarvaskő közötti, részben sziklába vágott, nagy költséggel járó út megépítését. 1840-ben a szarvaskői plébániatemplom építése is az ő nevéhez kapcsolódik.

Stuttgartban 1845-ben három kötetben adták ki Pyrker János László összes német nyelvű művét. 1845 őszén kezdte el írni, és 1846. december 27-én fejezte be „Mein Leben” című önéletrajzi munkáját. Ez azonban már csak elhunyt után, posztumusz jelenhetett meg, 1866-ban.

Pyrker János László emlékét az utókor ma is kegyelettel őrzi. Az ő nevét viseli Egerben a bazilika előtti tér. Bár Lilienfeldben temették el, ahol mint cisztercita szerzetes éveket töltött, kívánsága szerint az egeri Bazilika altemplomában nyugszik. 1894-ben Bécs 19. kerületében (Döblingben) róla neveztek el egy utcát (Pyrker-gasse). 2020-ban az egeri érsekség Pyrker-díjat alapított az emlékére.

Magyar vonatkozású történelmi drámáit – „Historische Schauspiele” („Die Corvinen”, „Karl der Kleine, König von Ungarn” és „Zrinis Tod”) –, költeményeit és bibliai vonatkozású munkáit Johann Ladislaus Pyrker von Felső-Eőr néven német nyelven publikálta. Említést érdemel, hogy Pyrker János László „Perlen der heiligen Vorzeit” című költeményeit Kazinczy Ferenc (1759–1831) „Szent hajdan gyöngyei” címen ültette át nem verses, hanem prózában magyar nyelvre 1830-ban. Pyrker János László írásai magyarul elhunytát követően a Pázmány Füzetekben jelentek meg 1855-ben és 1856-ban. Itt utalunk arra, hogy Pyrker János László nem egy munkája több, esetenként átdolgozott kiadásban jelent meg nyomtatásban. Az alább közölt bibliográfiában csak az első kiadás megjelenésének helyét és évét tüntetjük fel.

Pyrker János László irodalmi munkássága a XIX. század első felében Magyarországon és külföldön, elsősorban német nyelvterületen egyaránt ismert volt. Széles körű irodalmi, a történelemhez és a mitológiához nem egyszer kapcsolódó művei és a magyar nyelv művelése érdekében kifejtett tevékenysége a XXI. században is figyelmet érdemelnek.

Hamza Gábor

Pyrker János László főbb munkái

Historische Schauspiele. Bécs, 1810; *Tunisia.* Ein Heldengedicht in zwölf Gesängen. Bécs, 1820; *Perlen der heiligen Vorzeit.* Buda, 1821; *Rudolph von Habsburg.* Ein Helden-gedicht in zwölf Gesängen. Bécs, 1825; *Bilder aus dem Leben Jesus und der Apostel.* Lipcse, 1842; *Oesterreich.* Eine Volkshymne. Salzburg, 1842; *Legenden der Heiligen auf alle Sonn- und Feiertage des Jahres.* Bécs, 1842; *Lieder der Sehnsucht nach den Alpen.* Stuttgart, 1846; *Alpenlieder.* Toma, 1847; *Bilder aus dem heiligem neuen Bunde und Legenden.* Bécs, 1847. és *Mein Leben. 1772–1847.* (Hrsg. von Aladar Paul Czigler) Graz–Wien–Köln, 1966.

Felhasznált irodalom

Mátray Gábor: *Pyrker János László képtára a Magyar Nemzeti Múzeumban.* Pest, 1846; Koncz Ákos: *Egri egyházmegyei papok az irodalmi téren.* Eger, 1892; Kaunitz Lajos: *Pyrker László élete és művei.* Budapest, 1896; Zivuska Jenő: *Pyrker László élete és művei.* Besztercebánya, 1904; Madarász Flóris: *Pyrker és a magyar írók.* Eger, 1908; Benkóczy Emil: *Pyrker első magyar tanítóképzője.* Eger, 1924; Pukánszky Béla: *A magyarországi német irodalom története.* Budapest, 1926; Schwartz Elemér: *Pyrker anyanyelve. Egyetemes Philologiai Közöny 59 (1935), 403–409.*; Czigler Ábel: *Felső-Eőri Pyrker János László, 1772–1847. Ciszterci doktori értekezések.* Budapest, 1937; Horváth Konstantin: *Az „Egyházi Értekezések és Tudósítások” története 1820–1827.* Veszprém, 1937; Horváth János: *Kisfaludy Károly és íróbarátai.* Budapest, 1955; *Pyrker János emlékkönyv.* (Szerk. Hölvényi György) Eger, 1987; T. Erdélyi Ilona: *Egy kései kiengesztelés kísérlete. Néhány megjegyzés a „Pyrker-pör” kapcsán. Irodalomtörténeti Közlemények 100 (1996) 5–6. szám, 630–648.* és *Az Egri Főegyházmegye Érsekei voltak: Pyrker János László és Szmracsányi Lajos.* (Szerk. Horváth István) Eger, 2020.